

לוקוטי ופסקי הלכות "חוקי חיים"

ותלמוד
"חוקי חיים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

חוקי חיים

שע"י "חדר הוראה"

שבונת מנחת יצחק פניה"ק ירושלם תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

365

פרשת וירא תשפ"ו

דיני נטילת ציפורניים

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

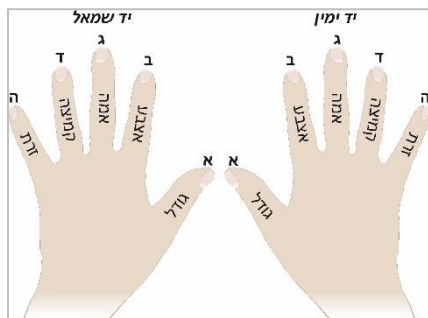
יום טוב שחל ביום ראשון

א. כשיום טוב חל ביום ראשון, לפי הטעם משום סרך מלאכה (אות ה) לכאורה היה אסור ליטול ציפורניים גם ביום שישי, שאז מתחילים לגדול עכ"פ ביום טוב, אם לא שנאמר שביום טוב אפשר להקל יותר משום שהוא רק גרמא. ולפי הטעמים משום כבוד שבת, א"כ עדיין מותר ליטלם ביום שישי שהרי יש בזה עכ"פ משום כבוד שבת, ומ"מ למעשה נקטו הפוסקים שמותר ליטלם בערב שבת בכה"ג (מ"ר בשר"ת שבט הקהתי ו"א סי' ק"ה).

סדר קציצתן

סדר היד והאצבעות

יב. **יד שמאל ראשון.** כשנוטל הציפורנים יטול תחילה יד שמאל ואח"כ יד ימין (כל בו, רמ"א סי' ר"ס, שו"ע הרב).

סדר קציצתן ביד שמאל

יג. כשנוטל הציפורניים לא יטלם על הסדר של האצבעות אחד אחר השני כי יש שחוששים בזה משום סכנה, או שהוא קשה לשכחה (שו"ע הרב), אלא יגזזם או יקצצם לסירוגין

בסדר זה דבהג"א (כל אצבע מצויינת עם אות, א' הוא האגודל וה' הוא הזרת), דהיינו שיתחיל ביד שמאל באצבע הנקרא קמיצה [ד], ואח"כ אצבע [ב], זרת [ה], אמה [ג] וגודל [א].

יד ימין. ואח"כ יטול יד ימין בסדר בדאג"ה, דהיינו שיתחיל באצבע הנקרא אצבע [ב], ואח"כ קמיצה [ד], גודל [א], אמה [ג] וזרת [ה] (רמ"א שם).

טו. ואע"פ שיש שהביאו שאין צריכים להקפיד על זה ליטלם לסירוגין (ראשונים, האריז"ל), מ"מ הסכימו האחרונים שיש להקפיד על זה לכתחילה (מג"א, שו"ע הרב, מ"ב).

טז. **ציפורני רגלים.** יש אומרים שציפורני רגלים אינו צריך ליטלם לסירוגין ואפשר ליטלם על פי הסדר (קצוה"ש סי' ע"ג הע' ז', דינים והנהגות לחו"א פ"ט אות ב), אמנם יש שמבואר מהם שגם בציפורני רגלים יש להקפיד (משמעות הרמ"א בדרכי משה, סתימת מ"ב) בפרט שאין טעם מבואר לחלק ביניהם.

ידיים ורגלים ביום אחד

יז. יש הקפדה שלא לקצות ציפורני הרגלים והידיים ביום אחד משום סכנה (מגיד משרים לב"י, הובא במג"א סי' ר"ס ומ"ב), ואף בזה יש שלא להקפיד על זה (האריז"ל), מ"מ מנהג העולם הוא להקפיד על זה אם לא לצורך מצוה כגון חציצה, ולכן הנכון הוא שיקוץ ציפורני הרגלים ביום חמישי ומן הידיים ביום ששי (שם).

יח. ואע"פ שיש שמקפידים לא לגזוז ציפורניים ביום חמישי (לעיל אות ד'), מ"מ אין קפידה על ציפורני רגלים ביום חמישי שאינם נראים כ"כ ולא ניכר בהם שהם גדלים בשבת (מחצית השקל), ואם שכח ליטול ציפורני הרגל ביום חמישי, ינטלם ביום שישי יחד עם ציפורני הידיים (מטה אפרים סי' תרכ"ה ס"ג) אמנם עדיף שלא יעשה כן בבת אחת אלא עם איזה הפסק.

קציצתן בערב שבת

מקור

א. מצוה לחוף הראש ולגלח הציפורניים בערב שבת (שו"ע א"ח סי' ר"ס ס"א), ו"א כדי שלא יכנס מנוול לשבת (ביאור הגר"א), ו"א שהוא מעונג שבת וכבודו להדר עצמו מפני כבוד שבת (ס' הבתים פ' הקידוש והשביתה שער ט', י"א).

ב. **בכל ערב שבת.** ו"א שמצוה לגזוזם בכל ערב שבת (ס' היראה, ט"ז סק"א בשם מהרש"ל) וכך דייקו בלשון המחבר שהשווה אותו לחפיפת הראש שהוא בכל ערב שבת (חוט שני שבת פ"ה), ו"א שכאשר יחפץ להסיר ציפורניו, אל תעשה כי אם בערב שבת או בערב יום טוב, ואל תהיה כוונתך להנאתך אלא לכבוד שבת (ס' המשכיל), ו"א שעכ"פ יטלם בכל ערב שבת שני (בן איש חי ש"ב לך לך, י"ד).

ג. **ערב יום טוב.** כמו כן ציפורניים שיש לגזוזם יש ליטלם בערב יום טוב (מטה אפרים סי' תרכ"ה י"ג), וכשגוזזם בערב יו"ט, יוכל גם לקצצם בערב שבת חוה"מ, אבל אם לא גזוז אותם בערב יו"ט לא יוכל לגזוזם בערב שבת חוה"מ (עי' לקמן אות ל"ח ול"ט).

ביום חמישי

ד. הוזכר בפוסקים שלא יקצצו ציפורניים ביום חמישי (מ"ב סי' ר"ס סק"ו), ונאמרו בפוסקים כמה טעמים וביניהם כמה נפ"מ וכמו שיבואר.

ה. **סרך מלאכה.** יש שמסבירים ההקפדה משום שביום השלישי לקציצתן מתחילות לצמוח שוב, נמצא שצמיחתן תתחיל בשבת (ט"ז סק"א) ויש בזה סרך מלאכה, ואע"פ שפשוט הוא שאין בו איסור גמור שהרי לא עשה שום מלאכה בשבת וכמו שמותר להשקות צמחים לפני שבת ויגדלו בשבת, מ"מ סרך מלאכה יש בו (שו"ת שבט הלוי ח"ו סי' כ"א אות ב' בביאור דעת הט"ז), אבל רוב אחרונים לא נקטו טעם זה להלכה.

ו. **כבוד שבת.** ויש שמסבירים הטעם שיש בזה חסרון בכבוד שבת, שהלא הציפורניים מתחילים לגדול ביום השלישי לנטילתן, נמצא שהקלקול חוזר ביום השבת וכבר אינם מתקונים לשבת (א"ר שם). לפי טעם זה יוצא דכל שכן שלא יגזזם ביום רביעי, שהרי כל שכן שלא יהיו מתקנים בשבת.

ז. **היפך כבוד שבת.** ויש שמסבירים הטעם שזה היפך כבוד שבת שיתחילו ליגדול ממש בו ביום, אבל אם הם הולכים וגדלים מלפני כן אין הקפדה בזה, ולפי טעם זה מותר לקצצן ביום רביעי שהרי העיקר הוא שלא יתחילו לגדול ביום השבת, אלא שיפסיד את המעלה שזה לכבוד שבת, למרות שאינו נכנס לשבת בניוול.

ח. **אור ליום חמישי וליום ששי.** לגבי דינים אלו, אור ליום חמישי דהיינו רביעי בלילה נחשב ליום חמישי שלכתחילה לא ינטלם, וכמו כן אור ליום ששי דהיינו חמישי בלילה אחר צאת הכוכבים נחשב ליום חמישי ומותר ליטלם ונחשב לכבוד שבת (קצוה"ש).

ביום הרביעי

ט. **סרך מלאכה.** לפי הטעם הראשון שהבאנו (אות ה') שהוא משום סרך מלאכה, זה דוקא כשגוזזם ביום חמישי נמצא שהם מתחילים לגדול שוב ביום השבת, אבל אם גזוז ביום רביעי נמצא שבשבת הם ממשיכים וגדלים כבר מיום ששי, והרי אין זה תחילת גדילתן ומותר.

י. **כבוד שבת.** לפי הטעם משום כבוד שבת (אות ו') שהם חוזרים לקלקולם, א"כ כל שכן ביום רביעי שלא יגזזם שכל שכן בשבת יהיו בקלקולם כנ"ל. אמנם לפי הטעם שזה היפך כבוד שבת כשהם מתחילים לגדול בשבת (אות ז'), א"כ ביום רביעי שאינם מתחילים לגדול אין בזה הקפדה שלא יטלם בשבת כנ"ל.

יט. לילה ואח"כ יום. לענין זה הלילה נחשב כיום שלאחריו כמו לגבי כל ענינים שבתורה חוץ מקדשים, ולכן אם חתך ציפורני ידיים ביום שלישי אחר צהרים, מותר לגזוז ציפורני הרגלים בשלישי בערב אחר צאת הכוכבים שהרי זה נחשב ליום אחר (א"א בוטשאטש סי' ר"ס).
כ. וי"א שגם אם גזז ציפורני יד בלילה, מותר כבר לגזוז את ציפורני רגל ביום, שגם זה נחשב ליום אחר (מילי דחסידיהא על צוואת ר' יהודה החסיד סי' נ"ז).

ציפורניים לאחר נטילתן

להעבירם מן העולם

כא. מבואר בגמ' (נדה דף י"ז ע"א, מו"ק דף י"ח ע"א) שאם אשה מעוברת תעבור על ציפורניים שניטלו מאדם ונפלו על הארץ, הרי זה סכנה שתפיל עוברת ח"ו, משום מיאוס (נמוקי מו"ק שם) או משום כשפים (שם) או משום חטא אדם וחוה (של"ה שבת, פמ"ג), ולכן יש לבערן מן העולם באופן שאי אפשר לאשה לעבור עליהן וכפי שיבואר. [ויש לציין שאע"פ שהקפדה זו לא נזכרה ברמב"ם, טור ושו"ע, מ"מ כמה אחרונים הביאוה (מג"א סי' ר"ס, מ"ב ועוד).

כב. שורפן. השורף ציפורניים נקרא חסיד (גמ' שם) דכששורפם ליכא למיחש שמא יתגלו (רש"י ותוס' שם) ונקרא חסיד שאע"פ שהאדם ניזוק ע"י שריפת הציפורניים מ"מ עושה כן כדי לבערן מן העולם לגמרי (תוס' בשם הערוך), וגם משום שמסריח (תוס' הרא"ש).

כג. קוברן. הקובר ציפורניים נקרא צדיק (גמ' שם) שהרי למעשה מבערן מן העולם כנ"ל.

כד. זורקן. אמנם אם אדם ח"ו זורק ציפורניים לרשות הרבים או למקום שאשה מעוברת יכולה לעבור עליהן, נקרא רשע שגורם שתפיל האשה את עוברת ח"ו.

כה. זורקן לאסלה. בימינו הרבה נוהגין לזרוק הציפורניים לאסלה שהרי אי אפשר שאשה תעבור עליהן, ויש שדימו זאת למעלת השריפה (ש"ת בצל החכמה ח"ב סי' ל"ה) עכ"פ לטעמא משום שמא יתגלו (טעם רש"י, שמירת הגוף והנפש ח"א עמ' רכ"ד), ויש שדימו זאת לקבורה (ע"פ טעם הערוך ותוס' הרא"ש לעיל).

כו. אבקת ציפורן [powder]. כשאדם אינו גוזז ציפורן רק משייפן עם ציצרת ציפורניים [nail file], נקטו כמה אחרונים שאין בזה משום סכנה שהרי לא נשאר כלום ובטל ממנה שם ציפורן (הגר"ח קנייבסקי, הובא בספר מאיר עוז על מ"ב סי' ר"ס).

רק במקום שנפלו

כז. מבואר בגמ' ובפוסקים שאין בכח הציפורניים להזיק רק במקום שנפלו אבל אם כיבד המקום שנפלו והזיז אותם ממקום למקום אין בו חשש (מ"ב שם), אמנם נחלקו הפוסקים אם מספיק להזיז ממקום למקום באותו חדר וכצד זה נקטו רוב הפוסקים (פרישה סי' רמ"א, ברכי יוסף) או שצריכים להזיזם לגמרי חוץ לאותו חדר (א"ר הובא במ"ב).

כח. לטאטא מקום שנפלו [sweep the area]. ולכן אם נפלו ציפורניים ואינו רואם על הרצפה, יכול לטאטא את הרצפה של אותו איזור וכך מסתבר שיזוז הציפורן ממקום שנפל ומאז אין בו סכנה, ואם רוצה להדר יותר, יוכל לטאטא כל החדר ויעביר הלכלוך לחדר אחר כך שגם הציפורן יתכן שהועבר לחדר אחר, ובמקום שנפלו על שטיח [carpet] יש להיעזר עם שואב אבק [vacuum cleaner].

במקום שלא מצוי נשים

כט. כל ההקפדה היא משום שמא תעבור עליהם אשה, אבל במקום שאין הדרך לעבור שם אשה, אין צריכים להקפיד על זה, ולכן בבית המדרש או בבית המרחץ העשוי להרחצת גברים, אי"צ להקפיד על זה, אמנם במקום שמצויות שם נשים כגון עזרת נשים של בית הכנסת וכדומה, יש להקפיד על זה (מ"ב סק"י).

מספרת ציפורניים [Nail Parlor]

ל. מצוי היום שנשים נכנסות למספרת ציפורניים לכל מיני טיפולים כמו מניקור ופדיקור וכדומה, ומצוי שיש הרבה חתיכות ציפורניים על הרצפה, וקיים בו חשש סכנה לאשה מעוברת ליכנס לשם, ולכן אין לאשה מעוברת ליכנס לשם בלי לבקש מהעובדות לטאטא את כל שטח שהיא עוברת מעליה טרם כניסתה לשם.

לא. עובדת מעוברת. כמו כן העובדות שם כשהן מעוברות צריכות להיזהר מאוד שלא ידרכו על ציפורניים וכדאי לשאול שאלה האם בכלל כדאי לעבוד שם בתקופת ההריון.

נטילת ידיים

רוח רע

לב. אחרי גזיזת הציפורניים, בין שקצץ בכלי ובין שקצץ ביד (קצות השלחן), יש ליטול ידיים משום רוח רעה (שו"ע או"ח סי' ד' סי"ח), וה"ה כשנוטל ציפורני רגלים צריך ליטול ידיים (קצות השלחן סי' ב' סי"א) אבל אין צריכים לשפוך מים על הרגלים (ליקוטי מהר"ח ודלא כא"א בוטשאטש). ואם אינו נוטל ידיים, אם הוא ת"ח תלמודו משתכח ואם אינו ת"ח יוצא מדעתו (שו"ע שם) ויפחד באותו יום ולא ידע ממה מיוחד (שו"ע שם סי"ט).

לג. קוצץ לאחרים. אדם הקוצץ ציפורניים של אחרים, אין הקוצץ צריך נטילה שאין שורה עליו רוח רע, אמנם זה שנקצצו לו ציפורניים ע"י אחרים צריך נטילה (אשל אברהם מהדו"ת סי' ד' סי"ח, כף החיים), ויש לזכור זאת אחרי טיפול מניקור או פדיקור.

לד. שיוף ציפורניים [nail filing]. גם אחרי שיוף ציפורניים צריך ליטול ידיים משום האבק הנשארת על הידים שנחשבת לכלל רוח רע.

נטילה פעם אחת

לה. כשנוטל ידיים אחר קציצת ציפורניים, מעיקר הדין אינו צריך נטילה ג' פעמים עם כלי אלא מספיק בכל מים אפילו בלי כלי, והעיקר שישטוף את כל ידיו או עכ"פ עד סוף קשרי אצבעותיו אבל ליטול רק ראשי אצבעותיו לבד אינו מועיל, ומ"מ יש המהדרים ליטול ידיים עם כלי ג' פעמים לסירוגין.

במעגל השנה

ערב שבת ויום טוב

לו. הבאנו (את א') שיש ענין לגזוז ציפורניים בכל ערב שבת ויום טוב, ו"א שעדיף לפני חצות וי"א שעדיף אחר חצות.

לז. ערב פסח. בערב פסח יש להקפיד לגזוזם דוקא לפני חצות, אמנם אם שכח, יש להלקל אפילו על ידי עצמו או ע"י אחר בחינם גם אחר חצות (מ"ב סי' תס"ח סק"ה).

בחול המועד

לח. דעת המחבר שמותר ליטול ציפורניים בחול המועד (שו"ע סי' תקל"ב סי"א), אמנם הרמ"א חולק וס"ל שיש להחמיר שלא ליטול בחול המועד כדי שלא ליכנס ליו"ט מנוול ויטלם בערב יו"ט, שהרי אם היה מותר בחול המועד היו מתעצלים וסומכים לנטלם בחול המועד כמו הדין בגילוח (מ"ב שם סק"ב).

לט. ערב שבת חול המועד. ולכן אם אכן נטלן בערב יום טוב, מותר שוב לנטלן בערב שבת חול המועד שהרי לא נכנס ליו"ט מנוול (מג"א, מ"ב שם). ויש הסוברים שאם נוהג ליטול ציפורניים בכל ערב שבת קודש, מותר גם בערב שבת חוה"מ אפילו אם לא נטלן בערב יו"ט (שו"ת נחלת שבעה הובא בבאר היטב שם).

בראש חודש

מ. יש מקומות שאין מגלחין ואין נוטלין ציפורניים בראש חודש (צוואת ר' יהודה החסיד סי' מ"ח, מ"ב סי' ר"ס סק"ז), ולכתחילה יש להקפיד על זה. מא. ר"ח שחל בערב שבת. כשחל ר"ח בערב שבת, לגבי תספורת כתבו כמה פוסקים שיש להימנע מתספורת אף כשחל בערב שבת (מג"א סי' ר"ס), ודנו הפוסקים לענין נטילת ציפורניים אם גם צריכים להקפיד על צוואת ר' יהודה החסיד לא ליטול ציפורניים או שיש מקום להקל.

מב. יש ה"ל שכשחל ר"ח בערב שבת והוא נוטל ציפורניים בכל ערב שבת, מותר לו ליטול אפילו בר"ח, ואינו דומה לתספורת שהדרך אינה להסתפר בכל שבוע (משמעות המג"א הנ"ל, שבעים תמרים סי' נ"ה, שו"ת אלף המגן סי' י"ב, שו"ת מהר"ם מבריסק ח"ב סי' צ"ט, שו"ת משיב הלכה ח"ב סי' ד', שו"ת רבבות אפרים ח"ד סי' צ"ז).

מג. אמנם אחרים סוברים שגם לענין ציפורניים אין ליטלם בר"ח אף כשהוא בערב שבת (מ"ב שם, קיצור שו"ע סי' ע"ב סי"ד), אם לא שהם גדולים ועודפים על הבשר שאז יש מקילים לקוץ אותם אף בר"ח שחל בערב שבת (כף החיים אות י"ב).

מד. אשה. יש מי שאומר דלאשה אין קפידה להסתפר ולגזוז ציפורניים בר"ח אף כשהוא שלא לצורך מצוה (יד אפרים סי' נ"ז) ולעת הצורך אפשר לסמוך על זה.

מה. א' דר"ח. יש שמקילים לגזוז ציפורניים בא' דר"ח כי הקפידה היא רק ביום ב' דר"ח או כשיש רק יום אחד של ר"ח (יד אפרים בקו"א לצוואת ריה"ח אות נ"ז בשם הדרכי תשובה).

מו. ליל ר"ח. יש שמתירים לגזוז ציפורניים בליל ר"ח, כי הקפידה היא רק ביום ר"ח (אשל אברהם מהדו"ת סי' ת"ז) וגם בליל ב' דר"ח (מילי דחסידיהא סי' נ"ז).

הגליון נתרם להצלחת התורם
שיזכה לראות בנים ובני בנים
עוסקים בתורה ובמצוות

הגליון נתרם ע"י ידידנו האברך החשוב
הרב ר' אליעזר שטראה שליט"א לרגל שמחת לידת בנו שיחי
ברכת מול טוב שלוחה לאביו הרה"ח ר' שלמה שטראה הי"ד לונדון
ולחמיו הרה"ח ר' אהרן חיים איוואניער הי"ד מנשטטר
השלום וזכר תתקיים אי"ה בליל ש"ק פ' וירא בביתחמ"ד 'שערי בינה'
רח"י מהר"ם מרוטנברג ירושלים